

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 21.

V Ljubljani, 15. novembra 1891.

Letnik IV.

Japonska trdolesnica.

Japonska trdoleska je jako hvaležna sobna rastlina, ki prav rada uspeva, zato jo prav tople priporočamo. Japonska trdoleska je sorodna naši domači trdoleski (fariške kapice) ter se latinski imenuje euonymus japonicus. Ta rastlina je vse leto zelena, prebije po več mesecev v zakurjeni sobi in ob času, kadar ne poganja, ne zahteva prav nič solnčne svetlobe, zato jo je po zimi celo v kleti lahko hraniti. Razmnožuje se s potaknenci. Posebno lepa je velikolistna japonska trdoleska. (var. macrophyllus) in pa belo ali rumeno obrobljena in zlatošarasta (var. aureo-variegatus), katero kaže pod. 45. Da ta rastlina, katero vzgajamo zaradi njenega lepega listja, zadobi lepo okroglo obliko, moraš mladi večkrat vršičke odščitati. Lonec, v katerem je vsajena, napolni s prstjo, ki sestoji iz 4 delov tratne in 3 delov gozdne prsti, potem iz enega dela suhega in zdrobljenega kravjaka, iz enega dela svišča in enega dela stolčnega oglja.

Podoba 45.

Gnoj za sadno drevje.

Znano je, da po obilni sadni letini malokedaj pride, zopet bogata sadonosna letina. Saj tudi drugače ne more biti, ker zemlja ne more vedno obilne hrane

dajati drevesu, katero se o bogati letini tako rekoč unese ter nima več potrebne moči, da bi nastavilo tudi dovolj cvetnih popkov za prihodnje leto, in če bi jih tudi nastavilo, ne more jih vzrejati, ker pomankuje mu potrebne hrane.

„Zemlja peša, drevje ne rodeva več tako obilno“ — pravijo naši ljudje. Res je. Vedno le jemati ji, a nikdar ji povrniti, to jo mora oslabiti. Res je, da drevo, na priliko hruševo, dela silno globoke korenine, ki dospejo do onih zemeljskih plasti, do katerih ne more nobena druga rastlina pririti. Pa v 50 letih tudi pobere drevo mnogo redilnih tvarin iz zemlje ter slednjič mora pešati prav zaradi pomankanja živeža, katerega ne dobiva več v tej medli zemlji. Drevo hira in peša, dokler ne usahne popolnoma. A do tega, da bi sadnemu drevju pripomogli s primernim gnojem, nismo še prišli, ker še vedno smatramo drevo za rastlino, ki naj se sama preživlja.

Ako hočemo, da bodo naša sadna drevesa redneje in obilneje rodila, posnemati moramo poljedelce, ki pusti zemlji pomagajo z gnojem. Tudi sadjar mora iskati si pomoči v gnoji, brez katerega bo le redkokedaj imel bogate letine. Sadnemu drevju moramo z gnojenjem vsaj en del onih tvarin, katere je nam dalo po sadji, povrniti. Zagotovljen pa sme biti sadjerejec, da bo imel največji dobiček on sam, ker sadno drevje mu bo jako hvaležno in bogato povračalo, kar je od njega prejelo v dar.

Kako pa treba gnojiti sadnemu drevju?

Gnoji se lahko s hlevskim gnojem, ki se pred zimo krog drevesa potrosi, da ga zimska vlaga spira v tla. Vsakakor pa treba zemljo krog debla za 1 meter na široko prekopati. Na to prekopano zemljo se naspe gnoj ter se ž njo tudi nekoliko pokrije. Premlad in preslamnat ne sme biti hlevski gnoj, v slamnat gnoj se kaj rade miši priklatiyo.

Prav posebno potrebno pa je, da se gnoji, na priliko s kompostom, pred zimo ali po zimi, da pride po snegu in dežji redilna gnojnina do spodnjih plasti, po katerih se navadno razprostirajo najboljše korenine. Koder imajo obilo hlevskega gnoja, lahko tako postrežejo sadnemu drevju.

Gnojnica pa je izvrstno gnojilo za sadno drevje, ker pride prav naglo do najtanjših korenin, ki pa se navadno nahajajo le po najglobokejših plastéh.

Z debelim, na konci zaostrenim kolom ali tudi s krampom se okrog debla, pa nekoliko od njega, napravijo luknje po $\frac{1}{2}$ metra globoke, in vanje se vliva gnojnica, katero treba, ako je močna, navadno z $\frac{2}{3}$ vode stanjšati. Dobro pa je, da je gnojnica uže nekoliko stara, to je, da je vže povrela.

Prav primeren gnoj za sadno drevje si napravimo, če nabiramo v neprodno jamo ali v kad navadne hlevske gnojnice in vanjo nametavamo smeti, pepela, pepelike, saj ter pustimo, da vse to dobro povre. Po potrebi prilijemo vode, da ni premočna ta tekočina, posebno če jo rabimo ob suhem ali celo vročem vremenu. V izkopane luknje se vliva taka gnojilna voda, in potem čez nekoliko časa se luknje zaspo z zemljo ali pa le z ruševjem pokrijejo. Nikdar pa ne smemo rabiti take premočne pa premlade gnojnice, ker bi lahko mladim koreninkam škodovala po svoji razjedljivosti, vsled katere koreninice lahko usahnejo.

Z gnojnico se gnoji sadnemu drevju ali zgodaj spomladi, ali pa koncem julija in začetkom avgusta, — v poslednji dōbi pa mora biti dokaj stanjšana, in najboljše je, da se gnoji ob močnem deževji. Če se je tak tekoč gnoj uže razkrojil in povrel, silno hitro se spozná njegova korist: v malo tednih skoro opešana drevesa poženo iz nova krepke mladike. Če je še tako drobno sadje, v treh tednih neverjetno odebeli. Tak tekoč gnoj pomaga posebno meseca avgusta, da debeli sadje, katero tudi ne odpada, ker drevo pridobi več moči. Prav posebno pa koristi s tem, da drevo oživljeno po takem gnoji izdelava močne cvetne popke, kar se v tej dobi vrši. Onim sadjerejcem, ki imajo stare onemogle sadne

vrte, kakeršni se nahajajo le prepogostoma, prav toplo svetujemo, naj pred z mo okopljejo drevje, namreč prekopljejo vso trato, ali vsaj krog vsakega debela zemljo za 1 meter na široko. Pogostoma je prav to, ker je trata na sadnem vrtu stara, vsa posuta in trda, vzrok, da peša drevje, in ni je boljše pomoči v takem slučaju, nego da se taka stara trata prekoplje pred zimo in pognoji. Tako prekopavanje zemlje pospešuje, da prihaja v zemljo zrak s svojim kisicem, prepotrebni za razkrojevanje še nerazkrojenih rudninskih tvarin. Paziti pa je treba pri prekopavanju, da se korenine drevju ne ranijo.

Da okopana drevesa bogato rodé, izpričuje nam izkušnja, da po zelenjadnih vrtih, po katerih so sadna drevesa zasajena in ki se zaradi vrtnih rastlin obilno gnojé in prekopavajo, rodé sadna drevesa navadno obilno in redno leto za letom.

Umni sadjerejci poskušali so tudi razne rudninske gnojilne tvarine, na pr. pepel, zmlete kosti, žveplenokisli kalij itd. Poskušnje so dokazale, da gnoj, ki je sestavljen iz pepela in zmlatih kosti, jako pospešuje cvetje. S tako mešanico pognojeno majhno, komaj 3 $\frac{1}{2}$ metra visoko drevo je imelo nad 1800 cvetnih popkov. Prav obilen sad imelo je drevje, kateremu se je pognojilo z mešanico zmlatih (razkrojenih) kosti in žveplenokislega kalija, vsakega po 2 kilograma. (Zmes 2 kilogr. zmlatih kosti in 2 kilogr. žveplenokislega kalija zadostuje za 12 dreves.)

Gnojnica in pepel, in sicer na 10 kilo gnojnice 1 kilo bukovega pepela, naj bode torej jako toplo priporočena gnojilna tvarina za sadno drevje.

Dandanes mora poljedelec uprav v umni gnojitvi iskati si pripomoči, da ž njo prisili pešajočo zemljo do le sploh mogoče velike rodovitnosti. Prav tako naj tudi sadjerejci izkušajo iz sadnih vrtov dobivati najobilnejših dohodkov, kar bodo gotovo dosegli, če si bodo pomagali z umnim gnojenjem sadnih vrtov in dreves.

Prezimovanje cvetic.

Odkar je nastopila jesen, prihaja vreme čim dalje mrzlejše. Cvetja kras gine s polja in vrtov. Cvetlice se pripravljajo na dolgo zimsko spanje, da si zadobe novih moči za prihodnjo spomlad, ko bode zopet potreba obleči se v novo praznično obleko. Za cvetlice v naravi je že skrbjeno, da jim zimski mraz ne more naškoditi. Drugače pa je z našimi udomačenimi cveticami, koje gojimo v loncih. Večina jih je došla iz toplejših krajev, zato naše zime ne morejo prenesti. Zavarovati jih je torej treba zoper mraz. Ako smo jih po leti imeli na prostem, na vrtu ali kje drugje, prenesti jih moramo v varno zavetje, da ondi prezimujejo.

Pri večih vrtih imajo v to svrho rastlinjake, kamor o pričetku zime premestijo cvetlice in po katerih kurijo toliko, kolikor treba cveticam toplote. Ker so pa rastline v tem različne, imajo veči vrtnarji vsaj po dva rastlinjaka, enega s toplo in enega s hladno temperaturo. V prvega namestijo ponajveč eksoične rastline, katere zahtevajo precej topline, potem pa tudi cvetlice, katere naj že po zimi ali vsaj zgodaj spomladi cveto, n. pr. kamelije, azaleje, rododendron, primule, ciklamen, chrysanthemum, abutilon, cineraria i. dr. V hladni rastlinjak, v katerem treba le ob hudi zimi kuriti, premestijo vse druge cvetlice, ki ne zahtevajo posebne topline in ki tudi ne cveto zgodaj, na pr. fuksije, pelargonije, petunije, tradescantia i. dr. Lahko ljudem, ki imajo rastlinjake, a velika večina ljubiteljev cvetic razen kakega okna ali malega prostorčka v sobi nima prostora, kjer bi mogle njih cvetlice prezimovati. A človek si mora pomagati, kakor si ve in zna. Cvetlice, katerim odpade listje ali celo steblo, na pr. begonijam, preneso se v kako klet, katera pa ne sme biti tako mrzla, da bi v njej zmrzovalo. Tamkaj prebijejo celo zimo brez prilivanja. Druge cvetlice, katere perje obdrže celo zimo,

naj bodo v sobi na cvetličnih stojalih ali na deskah pred okni. Cvetlice so sobam le v kras ter jih delajo tem bolj prijazne, čim bolj zunaj zima pritiska in nas sili v sobah bivati. Seveda ne kaže v spalni sobi imeti preveč rastlin, posebno ne cvetočih, kajti njih duh človeka lahko omami. Naposled imamo še cvetlice, ki po zili cveto in jim v to svrhu treba precej toplote, da čim preje cveto. Take je najbolje do časa, ko prično cvesti, postaviti na kako okno v kuhinji ali v sobi, kjer zmerom kurimo. Ko prično cvesti, postavijo se na kako hladnejše mesto, da odbrže dalj časa cvet.

Po zimi treba cvetlice pregledavati, če niso na njih listne ušice; odpravijo se pa s tobakovo vodo. Zalivati treba cveticam po redko in le z mlačno vodo. Prestogosto zalivati zato ni dobro, ker cvetlice po zimi ne rabijo toliko vode in ker od prevelike vlage rade gnijo korenine. Posebno paziti pa moramo na cvetlice, kadar zračimo sobe. Marsikdo je že obžaloval izgubo najljubših cvetic, pustivši jih ob zračeni na oknih ali blizu njih. Zamoril jih ni le zimski mraz, nego ponajveč hitra prememba temperature. Saj še ljudem kaj rado škodnje brzo preminjanje toplote in mraza, kamo li dokaj občutljivejšim rastlinam. Torej, kadar zračimo, prenesimo cvetlice iz sobe, katero zračimo, ali če ni posebnega mraza, odmaknimo jih od oken, da ne stojijo na prepihu. Rastlino pa, katero je mraz opalil ali katera je celo zmrnila, ne postavljajmo na toplo, ker to bi bil njen konec. Denimo jo za nekaj časa na hladen prostor, kjer se odtali, potem smemo jo šele postaviti na toplejše mesto. Vprav načelo, koje velja za zmrzle ljudi.

Za cvetlice stalnice (perennes), ki bivajo na vrtu, zaradi njih prezimovanja ni treba nikake skrbi, k večemu da nekatere mehkejšje vrste pokrijemo z listjem, steljo in slamo, kar velja posebno o cveticah s čebulicami ali gomolji in o visokodebelnih vrtnicah, katere treba pripogniti in z zemljo in drugimi stvarmi pokriti ter jih tako obvarovati mraza.

Rajko Justin.

Vrtnarske raznoterosti.

Petrolej se čestokrat rabi kot preskušeno sredstvo za pokončevanje raznih škodljivih mrčesov, zlasti listnih uši. Mnogi poskusi so pa pokazali njegovo škodljivost za sadno drevje. Kedar se s petrolejem namaže deblo, popije ga, kakor sušilnik črnilo. On prodere tudi v one stanice, po katerih se pretaka sok po deblu, ter zapreči daljno cirkulacijo. Posledica tega je brzo odpadanje cvetja in sadu. Zelenaste drevesne mladike namazane s petrolejem kmalu izumro. Najhuje deluje petrolej na slive in jabolka, a nekoliko vztrajneje se mu upirajo češnje in hruške.

Za varstvo mareličnega in breskovega drevja, ki zgodaj poganja ter mu zato cvetje pogostokrat zaradi mraza pogine, priporočajo meseca novembra in decembra naslednje sredstvo: Ko je zemlja dobro in globoko premrznila, pokrij jo nad koreninami z listjem ali gnojem. Pomladi je ne more solnce pregreti pod to odejo, in se zato ne odtali. Vsled tega se ne vzbudi kroženje soka in prezgodnje poganjanje se prepreči. Razen tega skrbi, da odpelješ dežnico in snežnico. Tudi je dobro varovati zgodaj pomladi drevje pretoplega solnca, da se rast prezgodaj ne vzbudi.

Da ti češpljevo drevje obilo rodi, moraš je kakor vsako drugo sadno drevje od časa do časa otrebiti, t. j. odstraniti moraš vse nepotrebne in polomljene veje ter poganjke. Vej skrajšavati pa češpljevemu drevju ne smeš, ker potem žene le v les in ne stori nič rodnega lesa.